

CIVILSAMHÄLLET I SAMHÄLLS- OMVANDLINGEN

ORGANISATIONERNAS SYN PÅ SIN ROLL
I NORRA SVERIGES SATSNINGAR PÅ GRÖN INDUSTRI

SAMFORMA 2023

Utgivningsår: 2023

Ansvarig utgivare: Samforma

Författare: Niklas Lindmark, Malin Lindberg, Eugenia Segerstedt

Layout: Geektown kommunikationsbyrå

E-post: samforma@kontakt.se

Webbplats: samforma.se

INNEHÅLLS- FÖRTECKNING

INLEDNING	4
TIDIGARE KUNSKAPER OM SAMHÄLLSOMVANDLINGAR OCH CIVILSAMHÄLLETS BETYDELSE	5
Samhällsomvandlingar i norr	5
Attraktiva och hållbara livsmiljöer	6
Acceptans och involvering.....	7
Civilsamhällets betydelse för samhällsutvecklingen.....	8
Civilsamhällets villkor att bidra till samhällsutvecklingen.....	10
ORGANISATIONERNAS RÖSTER OM SIN ROLL I SAMHÄLLSOMVANDLINGEN	11
Samhällsomvandlingens påverkan på civilsamhället.....	11
Civilsamhällets roll i samhällsomvandlingen	16
Underlättande och försvårande faktorer	20
Inbjudan och inkludring i processer kring samhällsomvandlingen.....	24
ANALYS AV CIVILSAMHÄLLETS VILJA OCH FÖRUTSÄTTNINGAR ATT BIDRA TILL SAMHÄLLSOMVANDLINGEN	26
Samhällsomvandlingens påverkan på civilsamhället	26
Civilsamhällets vilja att bidra till samhällsomvandlingen	27
Civilsamhällets förutsättningar att bidra till samhällsomvandlingen.....	29
VÄGAR FRAMÅT FÖR CIVILSAMHÄLLET I SAMHÄLLSOMVANDLINGEN.....	31
Norra Sveriges framtid.....	33
REFERENSER	34

INLEDNING

I DENNA RAPPORT presenteras civilsamhällesorganisationers syn på sin roll i den pågående samhällsomvandlingen i norra Sverige. Det görs mot bakgrund av att det i Norrbotten och Västerbotten pågår en omvälvande samhällsomvandling utifrån satsningarna på "grön industri", med bland annat Northvolt i Skellefteå, H2 Green Steel i Boden, samt Hybrit i Luleå och Gällivare. Satsningarna förväntas leda till en kraftig befolkningsökning, stor efterfrågan på arbetskraft, samt kräva miljardinvesteringar. Men vad innebär detta i praktiken, för oss som bor här och för framtida invånare? Hur skapas hållbara samhällen där människor vill leva, vistas och verka? Hur kan och vill civilsamhällets organisationer bidra till det?

Civilsamhällets organisationer, som omfattar allt från föreningar till kooperativ, stiftelser och trossamfund, spelar en viktig roll för Norrbottens och Västerbottens sociala och ekonomiska utveckling - både historiskt och idag.¹ Civilsamhällets bidrag baseras på flera olika roller, bl.a. som röstbärare för olika intressegrupper, utförare av aktiviteter och tjänster, samt innovatör av nytänkande lösningar på samhällsutmaningar. För att tillvarata civilsamhället som en resurs i norra Sveriges samhällsomvandling drivs initiativet "Samvandling Norr" av Samforma och Rädda Barnen.² Där utvecklas och testas former för tvärssektoriell samverkan för att hantera samhällsomvandlingen på ett socialt hållbart sätt.

Som ett led i att stärka civilsamhällets förutsättningar i Norrbotten och Västerbotten och öka kunskapen om sektorn tar Samforma fram tematiska rapporter. Förhoppningen är att rapporterna ska ge både inspiration och kunskap, samt utgöra ett stöd för de många aktörer som på olika sätt arbetar och verkar i och för civilsamhället. Föreliggande rapport har skrivits i samarbete mellan Samforma (Niklas Lindmark) och forskare vid Luleå tekniska universitet (Malin Lindberg och Eugenia Segerstedt). Den är delfinansierad genom projektmedel från Region Norrbotten och Region Västerbotten. Rapporten baseras på en webbenkät bland Samformas medlemsorganisationer, tidigare forskning, samt webbmaterial.

1 Lavin 2018, Lindberg & Rönnbäck 2017
2 <https://www.samforma.se/samvandlingnorr/>

TIDIGARE KUNSKAPER OM SAMHÄLLSOMVANDLINGAR OCH CIVILSAMHÄLLETS BETYDELSE

SAMHÄLLSOMVANDLINGAR I NORR

Norra Sverige har genomgått flera stora samhällsomvandlingar under de senaste århundradena. I sin numera klassiska doktorsavhandling från 1988 beskriver idéhistorikern Sverker Sörlin hur denna landsdel framställdes som ett "framtidensland" under industrialiseringen, där skogsindustrin, gruvnäringen, vattenkraften, försvarsindustrin och järnvägsnätet expanderade kraftigt från slutet av 1800-talet fram till 1960-talet.³ Under samma tidsperiod växte sig arbetarrörelsen, nykterhetsrörelsen, väckelserörelsen och idrottsrörelsen starka i det svenska civilsamhället.⁴ Genom sin kamp för en god folkhälsa, goda arbetsvillkor, allmän välfärd m.m. kom dessa och andra folkrörelser att lägga grunden för den svenska välfärdsstatens framväxt från 1930-talet och framåt. Därefter har civilsamhällets organisationer fortsatt att fylla luckor i välfärden, vilket beskrivs på detta sätt i en offentlig utredning:

(Civilsamhällets organisationer) har varit föregångare för sådant som idag tillhör välfärdens kärna, samtidigt som man har fortsatt att identifiera, artikulera och möta behov som varken offentliga eller kommersiella aktörer förmår fånga upp. Det gör (civilsamhällets organisationer) till viktiga innovatörer i välfärden.⁵

Den industriella expansionen följdes av en avsmnande period i många delar av norra Sverige, med minskande befolkning, arbetstillfällen och samhällsservice. Undantaget var de större kuststäderna, där fortsatt expansion bl.a. möjliggjordes av etableringen av Umeå universitet⁶ och Luleå tekniska universitet.⁷ På senare år har dock Sverker Sörlins avhandling åter blivit högaktuell när en ny industriell expansion tagit fart i norra Sverige.⁸ Det handlar om stora satsningar på så kallad "grön industri" med Northvolts batterifabrik i Skellefteå och fossilfri stålproduktion vid H2 Green Steel i Boden och vid Hybrit i Luleå och Gällivare. För att möta behovet av arbetskraft beräknas det krävas upp till 100 000 nya invånare i norra Sverige - vilket innebär en rejäl befolkningsökning från dagens 512 000 invånare i Norrbotten och Västerbotten.⁹ Det medför i sin tur en omfattande samhällsomvandling, vad gäller arbetstillfällen, bostäder, service, kommunikationer m.m.

3 Sörlin 1988

4 von Essen 2021

5 SOU 2019:56, sid 13

6 1965 inrättades Umeå universitet som Sveriges femte universitet

7 1971 inrättades Högskolan i Luleå som den femte tekniska högskolan i Sverige

8 Sörlin 2023

9 Näringsdepartementet 2022

ATTRAKTIVA OCH HÅLLBARA LIVSMILJÖER

En stor utmaning i norra Sveriges samhällsomvandling är att skapa attraktiva livsmiljöer där en mångfald av människor vill och kan leva, verka och vistas – och som är långsiktigt hållbara ur såväl ett miljömässigt som ett ekonomiskt och socialt perspektiv.¹⁰ I en intervju beskriver Sverker Sörlin det på följande sätt:

”*Det är ju en väldigt vacker framtid som tecknas nu: fossilfritt stål, en grön omställning (...) Det här med att utvinna råvaror, det är ganska lätt, men det är inte alls säkert att det bidrar till vällävdhet och ett samhällsbygge. Det vi i stället behöver fokusera på är hur vi gör det på ett hållbart och inkluderande sätt.*¹¹

I forskningsrapporten "Attraktiva livsmiljöer i norr" framhålls att attraktivitet handlar om både den fysiska och sociala miljön - d.v.s. allt från byggnader och grönområden till aktiviteter och relationer.¹² Samtidigt konstateras att svensk stadsplanering ofta likställt attraktivitet med tillväxt, där det främst handlat om att skapa värden som attraherar fler människor och mer kapital. En alternativ förståelse är att attraktivitet handlar om välfärd, där ett gott vardagsliv möjliggörs utifrån platsens befintliga invånare och kvaliteter.

Flera studier har undersökt lokalbefolkningens uppfattningar om attraktiva livsmiljöer i de samhällsomvandlingar som sedan tidigare pågår i Kiruna och Gällivare/Malmberget, där delar av samhällena behövt flyttas p.g.a. gruvdriftens expansion.¹³ Där visas bl.a. att de som har störst sannolikhet att trivas och stanna kvar på dessa orter är personer som är nöjda med platsens fysiska utformning, dess sociala klimat och den lokala servicen. Dessutom visas att män och äldre personer överlag trivs bättre än kvinnor och unga personer, vilket innebär att jämställdhet och jämlikhet är centralt för bibehållen attraktivitet. Det framhålls även att livsmiljö och arbetsmiljö är nära sammankopplade på dessa orter. Detta då en stor del av befolkningen är sysselsatta hos några få stora arbetsgivare i näringsliv och kommun, som också har stort inflytande över platsens fysiska och sociala miljö.

10 Nilsson m.fl. 2022, Näringsdepartementet 2022

11 Tidningen Vi, nr 3, 2023, <https://vi.se/artikel/srOOmyZd-a0j2LRwp-f6315>

12 Nilsson m.fl. 2022

13 T.ex. Jakobsson & Segerstedt 2014, Segerstedt 2020, Segerstedt & Abrahamsson 2019

ACCEPTANS OCH INVOLVERING

Lokalbefolkningens uppfattningar om vad som utgör attraktiva livsmiljöer är avgörande för norra Sveriges samhällsomvandlingar, enligt flera studier.¹⁴ Det har bl.a. diskuterats i termer av en "social licens" för gruvdriftens expansion i Kiruna och Gällivare/Malmberget. Med en sådan licens avses graden av acceptans bland lokalbefolkningens för de samhällsomvandlingar som expansionen medför. En slutsats är att det inte handlar om en engångsöverenskommelse mellan befolkningen, näringslivet och kommunen, utan att det krävs kontinuerlig dialog och samverkan. I nyttgåvan av Sverker Sörlins avhandling beskrivs vikten av sådan involvering i den pågående samhällsomvandlingen:

” Det går knappast att tänka sig att en omvandling i denna skala ska stanna i händerna på en liten grupp investerare och planerare (...) Vad framtidens Gröna Norrland ska bli bör vara ett samtal om vad norra Sverige kan och borde bli. Det måste vara ett medborgerligt samtal, för frågan är ytterst demokratisk. En av de verkligt stora, eftersom den berör hela landet och har så många internationella dimensioner. Vem ska äga? Vem ska bruka?¹⁵

Ett sådant medborgerligt samtal kräver öppenhet och transparens gentemot invånarna från näringslivets och kommunens sida, enligt de studier som genomförts i norra Sveriges samhällsomvandlingar.¹⁶ Invånarna behöver få aktuell information och återkoppling om samhällsomvandlingens planering, genomförande och resultat. Det kräver även aktiv involvering av lokalbefolkningen i de strategiska och praktiska processerna kring samhällsomvandlingen. Olika metoder för samskapande (co-creation) kan vara till hjälp i detta, där intressenter och målgrupper gemensamt utvecklar nya kunskaper och lösningar.¹⁷ Sådana tvärssektoriella processer anses ha stor potential när det gäller att tackla komplexa samhällsutmaningar, såsom ohälsa, segregation och klimatförändringar.¹⁸

14 T.ex. Nilsson m.fl. 2022, Poelzer m.fl. 2020, Segerstedt 2020
15 Sörlin 2023, sid 392
16 Nilsson m.fl. 2022, Segerstedt 2020
17 Nilsson m.fl. 2022
18 Lindberg 2021

CIVILSAMHÄLLETS BETYDELSE FÖR SAMHÄLLSUTVECKLINGEN

Civilsamhället - även kallat föreningslivet, ideella sektorn eller idéburna sektorn - involverar dagligen människor i samhällslivet och samhällsutvecklingen genom olika aktiviteter, aktioner, frivilliginsatser m.m.¹⁹ Civilsamhällets organisationer – som omfattar allt från byaföreningar till idrottsföreningar, studieförbund, sociala företag m.fl. – bedriver en mängd olika verksamheter för en aktiv fritid, livslångt lärande, ett demokratiskt samhälle, lokal service m.m. Dessa organisationer kan spela olika roller i det svenska samhället, exempelvis som²⁰:

- **Röstbärare** för olika intressegrupper och samhällsintressen
- **Utförare** av aktiviteter och tjänster till invånare och andra intressenter
- **Innovatör** av nytänkande lösningar på samhällsutmaningar
- **Gemenskap** där människor umgås och skapar samhörighet

Civilsamhällets betydelse för samhället beskrivs på följande vis i en kunskapsöversikt:²¹

Tidpunkten för att lyfta och utveckla denna sektor (civilsamhället) är den bästa möjliga. Sverige står vid ett vägskäl. Allmänhetens tilltro till marknadsekonomin sviktar och välfärden levererar inte längre vad medborgarna förväntar sig (...) Det visar på behovet av att underlätta för medborgarna att utveckla lokala lösningar, med mer egenmakt och inflytande, såväl som möjlighet till egenförsörjning och lokalt engagemang.²¹

19 von Essen 2021

20 Lindberg 2021, Linde & Scaramuzzino 2017

21 Nachemson-Ekwall 2021, sid 13-14

PÅ SENARE ÅR har även civilsamhällets bidrag till att uppnå de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030 uppmärksammats. Detta då många verksamheter i civilsamhället anses bidra till en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar utveckling. Det beskrivs på följande sätt i en regeringsproposition om Sveriges genomförande av agendan:

Ett livfullt, självständigt och öppet civilsamhälle är en förutsättning för en omställning till ett hållbart samhälle. Det civila samhället utgörs av innovatörer, kunskapsförmedlare och pådrivare av ett ansvarsutkrävande gentemot makthavare. De är genomförare av centrala verksamheter och välfärdsfunktioner och är en hörnsten i ett demokratiskt samhälle.²²

I norra Sveriges civilsamhälle finns det ca 6 000 verksamma organisationer i Norrbotten och ca 7 000 i Västerbotten.²³ Merparten av dessa är ideella föreningar, men det finns även ekonomiska föreningar, stiftelser och trossamfund. De vanligaste verksamhetsområdena i norra Sveriges civilsamhälle är intressebevakning, sport-, fritids- och nöjesverksamhet, fastighetsverksamhet, konstnärlig och kulturell verksamhet, samt öppna sociala insatser.²⁴ De vanligaste inkomstkällorna för svenska civilsamhällesorganisationer är offentliga bidrag och ersättningar, följt av försäljning, medlemsavgifter, privata gåvor och kapitalvinster.²⁵ Samtidigt finns det stora organisatoriska skillnader i civilsamhället vad gäller:

- **Storlek** – sett till antalet medlemmar, frivilliga, anställda m.m.
- **Nivå** – med lokala, regionala och nationella organisationer²⁶
- **Ålder** – med allt från nybildade till hundraåriga organisationer

22 Prop. 2019/20:188, sid 36

23 Lavin 2018, Lindberg & Rönnbäck 2017

24 Med öppna sociala insatser menas sociala tjänster direkt till medborgarna, t.ex. öppenvård, öppen förskola och arbetsintegration (<https://sni2007.scb.se/snihierarki2007.asp?sniniva=2&snikod=88>).

25 Giva Sverige & PwC 2022

26 Vissa organisationer är federalt organiserade genom en riksorganisation med lokalföreningar och regionala enheter.

CIVILSAMHÄLLETETS VILLKOR ATT BIDRA TILL SAMHÄLLSUTVECKLINGEN

Civilsamhällets möjligheter att bidra till samhällsutvecklingen påverkas av de villkor som sätts av stat och kommun genom regelverk, resurstilldelning, beslutsprocesser m.m.²⁷ För att civilsamhällets organisationer ska ha goda villkor att bedriva sina verksamheter behöver de fritt kunna agera som röstbärare för olika intressegrupper och samhällsintressen, även i de fall där de mottar offentliga bidrag eller ersättningar för att bedriva sina verksamheter. Det behövs även en förutsägbarhet och långsiktighet i deras relation till kommuner, myndigheter och andra offentliga aktörer, mot bakgrund av att civilsamhället ofta involveras i ett sent stadium av offentliga beslutsprocesser där det finns mindre möjligheter att påverka. Överlag behövs aktiva insatser från det offentligas sida för att skapa goda villkor för civilsamhället, likt de insatser som görs för näringslivet, vilket beskrivs på detta sätt i en kunskapsöversikt:

(Civilsamhället behöver) bättre spelregler och förutsättningar för att kunna få en mer framträdande roll i samhället, genom att regering, riksdag och lokala offentliga aktörer anpassar ramverk, lagar, finansieringslösningar och resurser till dess behov, precis på samma sätt som samhället på olika nivåer kontinuerligt stöttar näringslivet (...) Det handlar inte om dopning, utan om att utifrån (civilsamhällets) behov säkerställa att aktörerna ges likvärdiga förutsättningar som de två övriga sektorerna.²⁸

För att skapa goda villkor för civilsamhället att bidra till samhällsutvecklingen har det ingåtts så kallade "överenskommelser" på lokal, regional och nationell nivå i Sverige.²⁹ Sådana överenskommelser består av skriftliga dokument som fastställer gemensamma visioner, principer och strukturer för ett gott samspel mellan civilsamhällets organisationer och det offentliga (d.v.s. kommuner, regioner eller regering). Sex grundläggande principer för detta samspel återkommer i många överenskommelser: Självständighet och oberoende, Dialog, Kvalitet, Långsiktighet, Öppenhet och insyn, samt Mångfald. I Norrbotten ingicks en regional överenskommelse 2021, där parterna uttrycker en vilja att gemensamt verka för ett livskraftigt Norrbotten.³⁰

Civilsamhällets nystartsgrupp för ett nytt samhällskontrakt (Nysta) har i sin tur formulerat förslag till ett förnyat samhällskontrakt där civilsamhället har bättre förutsättningar att bidra till en positiv samhällsutveckling.³¹ Det gjordes mot bakgrund av corona-pandemin som synliggjorde och förstärkte många utmaningar i det svenska samhället. Initiativet togs av fem nationella paraplyorganisationer inom civilsamhället - Civos, Famna, Forum, Fremia och Giva Sverige - och en högskola - Ersta Sköndal Bräcke högskola.³² Ett av Nystas huvudsakliga förslag var att civilsamhället ska vara en självklar part i samhällsfrågor. Andra förslag var att det behövs en lag om idéburet offentligt partnerskap och att låta Allmänna Arvsfonden stödja civilsamhällets investeringar och innovation.

27 Lindberg 2022a, 2022b, Nachemson-Ekwall 2021

28 Nachemson-Ekwall 2021, sid 21

29 Lindberg 2022a, 2022b

30 Samforma m.fl. 2021

31 Nysta 2021

32 Numera Marie Cederschiöld högskola

ORGANISATIONERNAS RÖSTER OM **SIN ROLL** I SAMHÄLLSOMVANDLINGEN

I detta avsnitt presenteras resultaten från den enkät som genomförts bland Samformas medlemsorganisationer, för att ge en bild av civilsamhällets syn på sin roll i den pågående samhällsomvandlingen i norra Sverige. Enkätfrågorna handlade om hur samhällsomvandlingen påverkar organisationernas verksamhet eller målgrupp, samt vilken roll de spelar – eller vill spela – i detta. De handlade även om vad som underlättar eller försvårar för organisationerna att spela önskad roll och om de är inbjudna att påverka pågående processer kring samhällsomvandlingen.

SAMHÄLLSOMVANDLINGENS PÅVERKAN PÅ CIVILSAMHÄLLET

På frågan om samhällsomvandlingen påverkar organisationens verksamhet eller målgrupp svarade 77 % ja, 5 % nej och 18 % vet inte.

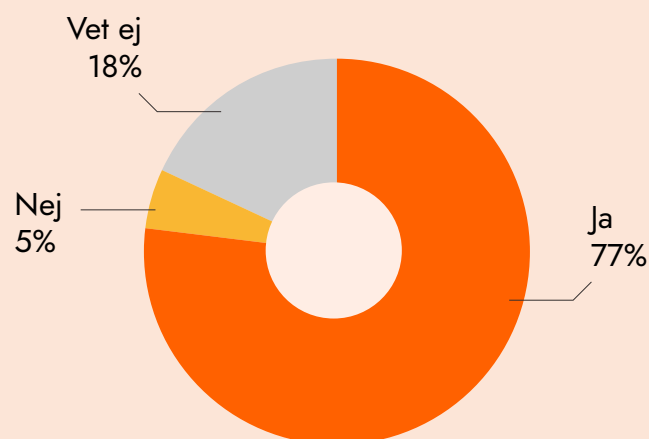

DIAGRAM 1

Påverkar samhällsomvandlingen organisationens verksamhet eller målgrupp?

Nedan beskrivs några exempel på sådan påverkan inom olika delar av civilsamhället, baserat på enkätsvaren.

RÄTTIGHETSKROCKAR OCH HÅLLBARHETSUTMANINGAR

RÄDDA BARNEN beskriver att samhällsomvandlingen påverkar deras verksamheter och målgrupper på många sätt. De upplever att inkluderande processer inte hinns med då företagen driver upp hastigheten i omvandlingen. De framhåller också att det uppstår krockar mellan olika rättigheter i samband med omvandlingen:

Samhällsomvandlingen innebär en rad olika rättighetskrockar och skav. Allt från om minoriteters och urfolks rättigheter till om vi ska bygga bostadsområden snabbt utan att ha med ett barnperspektiv i utformningen.

Samhällsomvandlingen beskrivs också innebära en ökad polarisering där människor som redan idag lever i ett utanförskap riskerar att bli än mer exkluderade och utsatta. Det bedöms få långsiktiga konsekvenser för hur människor i Norrbotten och Västerbotten känner delaktighet, sammanhang och får sin röst hörd.

LULEÅ STIFT INOM SVENSKA KYRKAN uppger också att deras verksamheter och målgrupper påverkas av samhällsomvandlingen. Gällande verksamheten framhålls bland annat att befolkningsökningen skapar ett behov av planering och nya arbetssätt för att de ska kunna finnas till för alla nya invånare. Samtidigt säger de sig behöva vara med i omvandlingsprocessen tillsammans med de som redan bor i området. De bedömer att det troligen kommer krävas ökade resurser för samverkan och extern finansiering, då den ökade arbetsbelastningen inte uppvägs av ökade inkomster via nya medlemmar i kyrkan. Eftersom kyrkan har alla invånare som sin målgrupp bedömer de att samhällsomvandlingen troligen kommer påverka deras målgrupper både positivt och negativt. Befintliga invånare som är i behov av stöd kan uppleva att de glöms bort om mycket fokus hamnar på att ge stöd till nyinflyttade. Luleå stift lyfter även frågor om hur de tillfälliga arbetarna har det, risken för ökad kriminalitet med illegal arbetskraft, samt samernas försämrade möjligheter att bedriva renskötsel på grund av nya gruvor och vindkraftsverk.

FUNKTIONSRÄTT VÄSTERBOTTEN svarar att samhällsomvandlingen påverkar deras målgrupper på olika sätt. Exempelvis att tempot i omställningen minskar utrymmet för eftertanke kring tillgänglighet och universellt utformade städer. Samtidigt som möjligheten till samverkan med andra samhällssektorer beskrivs som svår, eftersom det ofta efterfrågas synpunkter på delar som redan är beslutade om.

HYRESGÄSTFÖRENINGEN REGION NORRLAND anger att samhällsomvandlingen påverkar deras målgrupp då byggandet av nya hyresrätter innebär höga hyror i nyproduktion.

FÖRENINGEN NORDEN NORRBOTTEN svarar att alla invånare, inklusive civilsamhällets organisationer, påverkas av samhällsomvandlingen. De betonar vikten av att både medborgare och organisationsmedlemmar involveras i denna process.

VÄSTERBOTTENS LÄNS NYKTERHETSFÖRBUND säger sig arbeta med att sprida erfarenheter och vetenskapliga resultat om hur alkohol- och narkotikaproblemen kan minskas, där målgrupperna till stor del är organisationer och beslutsfattare utanför civilsamhället. Förbundet ser en risk för att användningen av droger ökar i snabbt växande samhällen med stor inflyttning. Det anges däremot vara osäkert hur välkommen organisationen är att vara med och påverka analyser och policyer då det bland målgruppen blivit mer vanligt att inte göra skillnad på åsikter och fakta, många vill inte tro på vetenskapen och underlag som går emot den personliga åsikten.

FOLKBILDNING TILL NYA OCH BEFINTLIGA INVÅNARE

MEDLEFORS FOLKHÖGSKOLA anger att samhällsomvandlingen och den låga arbetslösheten syns i det minskade söktrycket till att läsa upp behörigheter motsvarande grundskola och gymnasium. Något som de menar påverkar utformningen av folkhögskolans verksamhet, enligt detta citat:

Nya behov kräver nya utbildningsinsatser och där är och vill Medlefors folkhögskola vara en del av utvecklingen.

Det uppges även vara svårare för fackligt förtroendevalda att lämna arbetsplatsen för facklig utbildning, på grund av att många arbetsplatser har en tajt personalsituation. Folkhögskolan har dessutom tidvis haft det svårt att hitta utbildade och erfarna medarbetare.

FOLKUNIVERSITETET REGION NORR säger sig jobba med folkbildning och lärande i olika skeden i livet. Det fria lärandet på fritid, men också utbildning och utveckling i arbetslivet och med yrkesutbildning. Med den bredden i målgrupp anges omvandlingen beröra Folkuniversitetet mycket. Folkuniversitetet framhåller att lärande, skapande och kultur är viktiga mötesplatser som har en central funktion i att bygga hållbara samhällen, särskilt viktigt när samhällen växer.

STUDIEFRÄMJANDET VÄSTERBOTTEN beskriver utmaningar som civilsamhället på ett eller annat sätt möter genom sina målgrupper och sitt arbete med hållbarhetsfrågor. Samhällsomvandlingen ställer krav på studieförbunden och övriga aktörer i civilsamhället där omvärldsanalys, lyhörddhet, handlingskraft och initiativrikedom måste gå hand i hand. Studieförbundet Västerbotten beskriver vidare att samhällsomvandlingen sker i galopperande takt där de som studieförbund måste ta sin del av ansvaret i processen, skapa plattformar och möjliggöra ett brett utbud av aktiviteter med fokus på kreativitet, hållbarhet samt demokratifrämjande insatser.

MEDBORGARSKOLAN ser möjligheter i form av ökat behov av en aktiv fritid för nya invånare och verksamheter på andra språk än svenska.

STUDIEFÖRBUNDET VUXENSKOLAN NORRBOTTEN beskriver att ökad inflyttning troligtvis kommer leda till ökad efterfrågan på civilsamhällets utbud i form av föreningar, kultur och aktiviteter.

MÖJLIGHETER TILL IDROTT OCH RÖRELSE

RF-SISU VÄSTERBOTTEN anger att samhällsomvandlingen påverkar deras verksamheter och målgrupper på många sätt. Följande citat beskriver risken att idrott och rörelse inte tillgängliggörs i växande och förtätade städer:

I städer som växer och/eller förtätas finns alltid risken att platser för idrott, aktivitet och rörelse inte hänger med och att det som trots allt byggs ligger alltför perifert i förhållande till där de viktigaste målgrupperna bor.

Föreningslivet inom idrotten behöver också växa i takt med att befolkningen växer. RF-SISU Västerbotten ser att några av de organisatoriskt svagaste föreningarna finns i områden som kommer att växa mest. De anar dessutom att en stor del av tillväxten kommer ske genom personer som är nya i Sverige och Europa, vilket innebär att det kan finnas en tröskel in i idrotten. Därmed behöver också föreningarna bli ännu bättre på inkludering, på att identifiera sina egna trösklar och på att hitta de nya invånarna.

ÖKAD EFTERFRÅGAN PÅ KULTUR

RIKSTEATERN NORRBOTTEN beskriver att den ökade inflyttningen troligtvis kommer leda till en ökad efterfrågan på aktiviteter inom kultur och fritid.

FOLKETS HUS OCH PARKER beskriver att samhällsomvandlingen bidrar till mer rörelse i bygden och ökad uthyrning av Folkets hus lokaler. Genom en ökad inflyttning av människor som efterfrågar ett större kulturliv kan Folkets hus ta ett tydligare ansvar kring inflyttning genom sina kulturella verksamheter.

ÖKAT INTRESSE FÖR LANDSBYGDEN

HELA SVERIGE SKA LEVA VÄSTERBOTTEN svarar att landsbygdens utveckling är starkt kopplad till samhällsomvandlingen och att det finns ett ökat intresse för att bo och verka på landsbygden.

HELA SVERIGE SKA LEVA NORRBOTTEN betonar vikten av att hela länet måste vara med om regionen ska kunna utvecklas. Viktiga frågor som anses stärka förutsättningarna att bo och leva i hela regionen är bland annat föreningsliv, bostäder, livsmedelsförsörjning och förutsättningarna för nya små och medelstora företag.

SKELLEFTEÅ BYAUTVECKLINGSRÅD beskriver att många människor nu söker bostad utanför centralorten vilket skiljer sig jämfört med tidigare år. Detta sägs påverka de byar som berörs då det ofta är barnfamiljer som vill engagera sig i byns utveckling som flyttar in.

NYA MÖJLIGHETER FÖR SOCIALA ENTREPRENÖRER/INNOVATÖRER

COOMPANION VÄSTERBOTTEN beskriver att underlaget av människor som vill driva företag och utveckla samhället kommer att öka. De tror att det behövs en social arena för de människor som nu flyttar till norra Sverige. Aktörerna i en sådan arena behöver kunna bistå med kunskap, förståelse och resurser för att hjälpa de nya invånarna att bli en del av, och dra fördel av, det lokala sociala kapitalet.

COOMPANION NORRBOTTEN beskriver att organisationen behöver ta hänsyn till samhällsomvandlingen då den utgör en daglig förutsättning för deras målgrupp, det vill säga de kooperativa företag som de rådgiver och genomför utvecklingsinsatser för.

Företagen behöver anpassa sig till de möjligheter och utmaningar som omvandlingen innebär, vilket Coompanion Norrbotten behöver förhålla sig till.

CIVILSAMHÄLLETS ROLL I SAMHÄLLSOMVANDLINGEN

På frågan om vilken roll som organisationerna spelar – eller vill spela – i samhällsomvandlingen ges ett brett spektrum av svar i enkäten:

STOR OCH AKTIV ROLL GEMENSAM FART

DELAKTIG I INTEGRATION FÖRENINGsutVECKLING

EN RÖST FÖR MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER EN VÄLKOMNANDE KRAFT

HÅLLBARHETSPERSPEKTIVEN SAMVERKAN LANDSBYGDENS RÖST

BALANS MELLAN STAD OCH LAND MÖTESPLATS FÖR KULTURLIVET

FUNKTIONSRÄTT I OMVANDLINGEN FOLKBILDNING SAMLINGSPLATS

BARNRÄTTSPERSPEKTIVEN SOCIAL INTEGRATION MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

GRÄNSLANDET MELLAN PRIVAT OCH CIVIL SEKTOR ÖKAD GEMENSKAP

FÖRENINGSLIVET - KITTET MELLAN MEDBORGARNA OCH BESLUTFATTARE

BYGGA NÄTVERK VÄRNA DEMOKRATI LÅNGSIKTIG OCH HÅLLBAR OMVANDLING

KULTURUPPLEVELSER FÖR NYA MEDBORGARE INKLUDERA NYA MÅLGRUPPER

DELAKTIGHET OCH DIALOG MELLAN MEDBORGARE OCH BESLUTFATTARE

MOBILISERINGSARBETET

RÖST FÖR DEMOKRATI OCH MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

RÄDDA BARNEN vill spela en stor roll i samhällsomvandlingen genom att lyfta de sociala hållbarhetsperspektiven, barnrättsperspektiven, samt vikten av att bygga delaktighet och inkludering från grunden. De vill finnas med i tvärsektoriella samarbeten, arenor och möten för att gemensamt ta ett helhetsgrepp på omvandlingen.

LULEÅ STIFT INOM SVENSKA KYRKAN vill fortsätta bidra till det goda samhället genom samverkan med andra och att värna demokrati och mänskliga rättigheter. Stiftet säger sig vilja värna både människor och den värld vi lever i.

Kyrkan kan vara en mötesplats för samtal om livet och existentiella frågor, men också för praktisk samverkan i ett närområde. I samhällsomvandlingen finns möjligheter att bidra till ökad gemenskap och hopp, samtidigt som det behövs en kritisk röst som manar till reflektion och inte alltför snabba förändringsprocesser.

FUNKTIONSRÄTT VÄSTERBOTTEN uppger att deras verksamhet överlag fortsätter som vanligt och inte påverkas nämnvärt av den pågående samhällsomvandlingen. De säger sig dock vilja vara en röst för mänskliga rättigheter och funktionsrätt i omvandlingen, och framhåller att de principer som möjliggör en stark och klok demokrati också behöver vara vägledande i omvandlingen.

FÖRENINGEN NORDEN NORRBOTTEN betonar civilsamhällets viktiga betydelse i samhällsomvandlingen, där föreningslivet ses som kittet mellan invånare och beslutfattare. De uppger att det är viktigt med delaktighet och dialog mellan invånare och beslutsfattare, för att bidra till en bättre förankring bland invånarna.

HYRESGÄSTFÖRENINGEN REGION NORRLAND vill vara med och påverka byggandet av nya hem och bostadsområden för människor i samhällsomvandlingen.

VÄSTERBOTTENS LÄNS NYKTERHETSFÖRBUND vill vara med och sprida erfarenheter och vetenskapliga resultat om hur alkohol- och narkotikaproblem kan minskas i samhällsomvandlingen.

Diakoner och volontärer vandrar med en kaffevagn på gatorna i Luleå och besöker hemlösa som sover på gatan och parkeringshus. De bjuder på kaffe och smörgås och har ofta med sig kläder som de ger bort.
Foto: Johannes Frandsen/Ikon

VÄLKOMNANDE OCH INTEGRERANDE KRAFT

HEJ FRÄMLING vill fortsätta vara en välkomnande kraft i de samhällen som berörs av samhällsomvandlingen, vars aktiviteter bedrivs på många mindre orter. De menar att föreningens aktiviteter spelar en viktig roll för människor att lära känna sin nya plats, bygga nätverk och vara delaktig i samhället. De vill även att fler företag ska uppmuntra sina anställda att utföra frivilligarbete på arbetstid, på likande sätt som friskvårdstimmen.

KOMPIS SVERIGE erbjuder nya och etablerade svenskar möjligheten att möta och lära känna varandra. Föreningen anser att social integration är en nyckelfaktor som behöver komplettera de offentliga insatser för att nya svenskar ska kunna etablera sig i samhället inom rimlig tid. Föreningens verksamhet består av Kompisprogrammet och olika sociala gruppaktiviteter fysiskt och digitalt.

För de nya svenskar som deltar ser vi en tydlig effekt på individnivå inom områdena språk, nätverk, delaktighet och tillit, vilket är viktiga områden för såväl det egna välmåendet som för möjligheten att bli anställningsbar i Sverige.

MÖTESPLATS FÖR FOLKBILDNING OCH LÄRANDE

MEDLEFORS FOLKHÖGSKOLA vill erbjuda relevant kursinnehåll i förhållande till samhällsomvandlingen, både inom ramen för folkbildningsanslaget och genom uppdragsutbildningar. Folkhögskolan säger sig vara en mötesplats för företag, organisationer och privatpersoner som bidrar till integration, etablering och utbildning för nya invånare.

FOLKUNIVERSITETET REGION NORR bidrar till kompetensförsörjning i samhällsomvandlingen genom att utbilda, utveckla och lotsa människor till arbete. De säger sig skapa meningsfulla och samhällsbyggande fritidsaktiviteter, samt mötesplatser mellan människor med olika bakgrund.

STUDIEFÖRBUNDET VUXENSKOLAN NORRBOTTEN vill vara med och bidra till en attraktiv region, både vad det gäller inflytande, kunskap och bildning men även i det vardagliga livet mellan familj och arbete. De anser sig kunna bidra mer i samhällsomvandlingen, i form av exempelvis föreläsningar, studiecirklar och mötesplatser runt om i regionen.

MEDBORGARSKOLAN anser sig, i sin tur, ha en viktig roll för att få människor att vilja stanna och leva sina liv i regionen.

STUDIEFRÄMJANDET VÄSTERBOTTEN vill bidra till att omvandlingen blir långsiktig och hållbar.

FRÄMJARE AV SOCIALA ENTREPRENÖRER/INNOVATÖRER

COOMPANION NORRBOTTEN vill ha en viktig och unik roll som aktör i gränslandet mellan näringsliv och civilsamhälle. De säger sig ha en målgrupp med entreprenörer och idébärare som bidrar på ett unikt sätt i samhällsutveckling och samhällsekonomi.

COOMPANION VÄSTERBOTTEN uppger sig ha expertis inom demokratisk och idéburen organisering och företagande, vilket de menar kommer vara avgörande för att skapa en inkluderande och grön omställning. De bedömer att entreprenöriell och innovativ förmåga kommer vara en betydelsefull strategisk kompetens för norra Sverige, där de säger sig ha kunskaper, metoder och resurser för att främja denna förmåga.

LANDSBYGDENS RÖST

HELA SVERIGE SKA LEVA NORRBOTTEN vill ta rollen som landsbygdens röst och vara en part i samhällsomvandlingen.

HELA SVERIGE SKA LEVA VÄSTERBOTTEN vill bidra till att det råder balans mellan stad och land i samhällsomvandlingen.

SKELLEFTEÅ BYAUTVECKLINGSRÅD vill skapa bättre förutsättningar att bo, leva och verka på landsbygden. Föreningen uppger att de bygger nätverk för att dela erfarenheter och stärka varandra, att de är delaktiga i samhällsdebatten samt påverkar politiker genom direkt dialog, kampanjer och via media.

IDROTT OCH RÖRELSE FÖR ALLA

RF-SISU VÄSTERBOTTEN säger sig spela en stor och aktiv roll i samhällsomvandlingen, på en strategisk och operativ nivå. På en strategisk nivå verkar de för att omvandlingen sker på ett hållbart sätt, samt att platser för idrott, aktivitet och rörelse får plats även i stadsdelar som växer eller förtätas. På en operativ nivå säger de sig behöva verka gentemot varje enskild idrottsförening för att de ska bli så bra som möjligt på att inkludera nya målgrupper. De bedömer därför att deras arbete med föreningsutveckling och annan folkbildning behöver vidareutvecklas, som en följd av samhällsomvandlingen.

KULTUR FÖR ALLA ÖVERALLT

RIKSTEATERN NORRBOTTEN vill verka för ett bra liv i regionen, genom ett brett och intressant utbud av scenkonst "för alla överallt".

SKÅDEBANAN NORRBOTTEN vill erbjuda mervärde med kulturupplevelser för nya invånare.

FOLKETS HUS OCH PARKER vill vara en mötesplats för kulturlivet och en samlingsplats för möten, sina medlemmar, och samarbeten med andra organisationer. Där vill de fånga upp andra rörelser som kommer med det ökade inflödet av nya invånare till regionen.

UNDERLÄTTANDE OCH FÖRSVÅRANDE FAKTORER

På frågan vad som underlättar eller försvårar för organisationerna att spela önskad roll i samhällsomvandlingen kan enkätsvaren delas in i några övergripande kategorier.

STÖD FRÅN POLITIKER OCH TJÄNSTEPERSONER

SEDDA SOM EN VIKTIG DEL I SAMHÄLLSOMVANDLINGEN

KOMMUNIKATION (DIALOG) FINNS MED DÅ MAN BESKRIVER CIVILSAMHÄLLET
 REDAN UPPARBETADE KONTAKTER SOCIAL INNOVATION KYRKAN FINNS ÖVERALLT
 UPPDRAG I ARBETET INVOLVERING I ARBETET
 ORGANISERING **UNDERLÄTTAR** KOMPETENS
 LYHÖRDA FÖR BEHOV BRETT KONTAKTNÄT
 GODA KONTAKTER MED ÖVRIGA CIVILSAMHÄLLET TILLGÅNG TILL STORT ANTAL LÄMPLIGA LOKALER
 ERFARENHET REGIONAL FINANSIERING AKTIV INKLUDERING AV DET BREDA CIVILSAMHÄLLET
 VANA VID SNABBA FÖRÄNDRINGAR

RELATIONSBYGGE MED STORA OCH NYA FÖRETAGEN

FÖR SMÅ RESURSER FRÅN REGIONEN FÖRETAGSVÄNLIGHET HÖGRE RANKAT ÄN FÖRENINGSVÄNLIG
 SAKNAS INNOVATIONSSTÖD LIKNANDE FÖRETAGENS POLITISKA BESLUT MED URBAN BAKGRUND
 PROJEKTMEDEL RIKTAS MOT FÖRETAG OCH OFFENTLIG SEKTOR TJÄNSTEPERSONER HAR DÅLIG KOLL PÅ RUS:EN
 SES INTE SOM VIKTIGT ATTITYDER OCH INSTÄLLNING
 FINANSIERING **FÖRSVÅRAR** SEKTORNS STATUS
 SAKNAS KUNSKAP MINSKADE BIDRAG
 INTE LÄNGRE TYDLIG SKILLNAD PÅ ÅSIKTER OCH FAKTA CIVILSAMHÄLLET BIDRAG SYNLIKGÖRS INTE
 KOMMUNERNAS PRIORITERINGAR EXKLUDERING PERSONLIGA ÅSIKTEN VÄGER MER ÄN VETENSKAP
 UR STRATEGISKA SAMMANHANG TILLGÅNGEN TILL LÄMPLIGA LOKALER LÅG KUNSKAP OM CIVILSAMHÄLLET
 FÖRVÄNTNINGAR ATT CIVILSAMHÄLLET SKA BIDRA UTAN ERSÄTTNING

FYSISK OCH SOCIAL INFRASTRUKTUR

Fokuset på samhällsomvandlingens "hårda" och fysiska infrastruktur, som exempelvis vägar, järnvägar och hamnar, i kombination med det låga fokuset på den sociala och mellanmännsliga hållbarheten, uppges försvåra för civilsamhällets organisationer att spela önskad roll i samhällsomvandlingen. Det dominerande fokuset på företagsetableringar sägs göra att civilsamhällets bidrag i form av demokratiska plattformar, inkluderingsarbete och utförande av olika samhällstjänster inte synliggörs tillräckligt.

Barn och ungas perspektiv anses också behöva synliggöras i högre grad i samhällsomvandlingen. Konsekvenserna av ett alltför ensidigt fokus på "hårda" frågor bedöms kunna leda till spänningar i samhället, både mellan människor inom tillväxtorterna och mellan dessa och andra orter. I detta citat från en respondent beskrivs behovet av en balans mellan teknisk, social och politisk innovation i samhällsomvandlingen:

Det behövs tre ben på en pall för att den ska stå stadigt: teknisk innovation vilket just nu får huvuddelen av resurserna, och uppmärksamheten, i norra Sverige, politisk innovation vilket innebär viljan att förnya det sätt som Norrbotten och Västerbotten idag styrs och leds, samt slutligen social innovation vilket på ett inkluderande och socialt sätt tar vara på den inneboende kraften och viljan hos människor att vilja vara en del av samhällsutvecklingen.

KUNSKAP OCH ATTITYDER

Flertalet respondenter uppger att representanter från offentlig sektor och näringslivet ofta har låg kunskap om civilsamhället eller bristande attityd till sektorns roll i samhällsomvandlingen. Många upplevs sakna förståelse och intresse om civilsamhällets verksamheter och målgrupper. Att tjänstepersoner inom den offentliga förvaltningen inte säger sig ha tid att träffa civilsamhällesföreträdare eller har kunskap om vad som står i strategiska dokument angående civilsamhället och således inte agerar efter den riktningen anges vara problematiskt, och vittna om en låg prioritering. Det upplevs vara viktigare att rankas högt som en företagsvänlig kommun/region, än en föreningsvänlig sådan.

Även bristande kunskapsnivå om mänskliga rättigheter, grundlagarna och konventioner om mänskliga rättigheter anges vara en försvårande faktor. Det anges även att samhällets ledare inte efterfrågar konkreta resultat inom dessa områden eller kräver att mänskliga rättigheter respekteras. En underlättande faktor är å andra sidan att regionen sägs ha många politiker och tjänstepersoner som står upp för samma värderingar som civilsamhällets organisationer, vilket underlättar det intressepolitiska arbetet.

En annan försvårande faktor är att det upplevs ha blivit vanligare att inte längre göra tydlig skillnad mellan åsikter och fakta. En respondent anger att dennes organisation har nära kontakt med forskningen inom deras verksamhetsområde, men att de möter varierande intresse hos andra att ta del av detta. En annan respondent upplever att den urbana norm som ofta präglar politiska beslut i regionen är en försvårande faktor.

VILLKOR OCH FINANSIERING

Den egna organisationens vana att arbeta i snabba förändringar anges vara en tillgång i samhällsomvandlingen, samt att de som är verksamma i organisationerna är lyhörda för behov och har nödvändig kompetens. Samtidigt gör den stora efterfrågan på arbetskraft i samhällsomvandlingen att det kan vara svårt att rekrytera kompetent personal till civilsamhällets organisationer. Det kan även skapas en brist på platser/lokaler för civilsamhällets verksamheter.

En respondent menar att civilsamhällets utrymme att verka har krympts på grund av den aktuella politiken utifrån Tidöavtalet, demokrativillkoren, ökad kontroll av civilsamhällets organisationer m.m. Det bedöms ge långsiktiga konsekvenser för hur människor i norra Sverige känner delaktighet, får sin röst hörd, känner sammanhang och förståelse och har platser att föra dialog på.

Flera respondenter beskriver att deras verksamheter blir ryckiga på grund av bristen på långsiktig finansiering, samt att projektmedel i högre grad riktas mot företag och offentlig sektor samtidigt som förväntningar ofta finns att civilsamhället ska bidra utan ersättning. Här anges även avsaknaden av innovationsstöd för civilsamhällesorganisationer, liknande det som företag har tillgång till.

Följande citat är ett av många enkätsvar, från både folkbildningen och andra organisationer, som på olika sätt beskriver otillräckliga och sämre villkor samt minskade resurser för civilsamhället.

Vi har kompetens, erfarenhet m.m. men behöver också finansiera vår verksamhet för att kunna spela en aktiv roll. Stöd till folkbildning i form av statsbidrag m.m. är krympande, och andra finansieringsalternativ som bygger på upphandling och projekt är tids- och resurskrävande.

SAMVERKAN OCH INKLUDERING

Civilsamhällets organisationer sägs bjudas in i otillräcklig utsträckning - och i ett alltför sent skede - till de strategiska sammanhang där samhällsomvandlingen diskuteras och planeras. De får många gånger nöja sig med att vara med när det är dags för att genomföra redan fattade beslut. Eftersom hastigheten i samhällsomvandlingen sägs drivas upp av företag och andra, hinns inkluderande processer inte med, där en bredd av civilsamhällesorganisationer får chans att påverka. Det anges därför vara viktigt att offentlig sektor och näringsliv bjuder in civilsamhället i ett tidigt skede i olika processer kring samhällsomvandlingen, till exempel i planering av nya bostadsområden. Det efterfrågas även fler gemensamma arenor där aktörer från samtliga samhällssektorer kan mötas och skapa hållbar samhällsomvandling.

Samordning inom och mellan de olika samhällssektorerna anges underlätta för civilsamhällets organisationer att spela önskad roll. En respondent anger att det underlättar med ett starkt samarbete mellan civilsamhället och olika kommunala förvaltningar, där saker görs tillsammans snarare än på uppdrag. Organisationernas breda kontaktnät inom och utanför civilsamhället anges vara en underlättande faktor för civilsamhällets bidrag till samhällsomvandlingen. Även Samforma, som är en paraplyorganisation för civilsamhället i Norrbotten och Västerbotten, upplevs underlätta samverkan och påverkan för civilsamhällets organisationer och sektorn som helhet.

En försvårande faktor uppges vara begränsningar i samhällets gemensamma förmåga att samverka med utgångspunkt i invånares behov och intressen. En respondent upplever även att det finns en viss religionsrädsla från myndigheter och andra samhällsaktörer, som försvårar möjligheten till samverkan - trots att Sverige ses som ett av världens mest sekulariserade och mångreligiösa länder. Gällande samverkan med näringslivet vittnar flertalet svar om en svårighet att nå ut och bygga hållbara relationer med företag för att gemensamt möta aktuella samhällsutmaningar.

INBJUDAN OCH INKLUDERING I PROCESSER KRING SAMHÄLLSOMVANDLINGEN

På frågan om organisationerna är inbjudna och inkluderade som part med möjlighet att påverka pågående processer kring samhällsomvandlingen svarade 45 % ja, 45 % nej och 10 % vet inte.

På frågan vad de svarande tror är anledningen till det ges flera olika förklaringar i enkätsvaren.

INBJUDNA ATT DELTA OCH PÅVERKA

Bland dem som svarade att de är inbjudna att påverka processer kring samhällsomvandlingen anges bland annat dessa anledningar:

- Goda relationer
- Befintliga samverkanstrukturer
- Andra aktörers förståelse och insikt om organisationens verksamhet och dess värde
- Egna initiativ

Exempelvis svarar en respondent att organisationen blir inbjuden tack vare sitt starka och välkända varumärke som gör att de upplevs vara trovärdiga och pålitliga. En annan respondent betonar betydelsen av etablerade samverkansstrukturer, en vana av att samverka sedan tidigare samt att organisationen lägger energi och resurser på att involvera sig i processer rörande omvandlingen.

Andra menar att de är inkluderade i vissa forum men inte i andra där de hade velat bidra mer. Personliga relationer och egna initiativ beskrivs vara nödvändigt för att bli inbjuden och inkluderad.

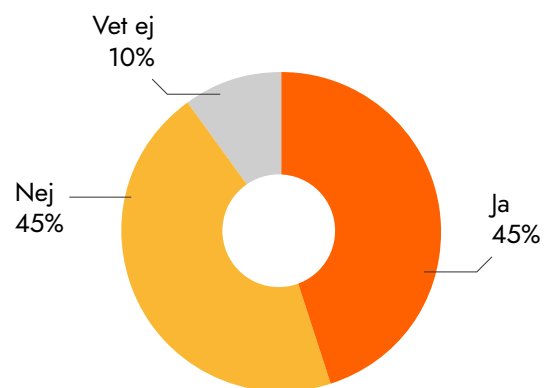

DIAGRAM 2

Är ni som organisation inbjudna och inkluderade som part med möjlighet att påverka pågående processer kring samhällsomvandlingen?

INTE INBJUDNA ATT DELTA ELLER PÅVERKA

Bland dem som svarade att de inte är inbjudna att påverka processer kring samhälls-
vandlingen anges bland annat dessa anledningar:

- Det går för fort fram
- Den egna organisationen är inte tillräckligt känd eller ses som tillräckligt viktig
- Bjuds in till generella mötesplatser, men utan upplevd möjlighet att påverka
- Den egna organisationen behöver bli bättre på att nå ut med sin verksamhet och sitt värde

Många anger att de vill göra mer, vilket avspeglas i detta citat:

”*Som fristående aktör uppfattar jag ofta lokala/kommunala processer som något slutna, man vill lösa det själv - samtidigt som man gärna säger att "civilsamhället är viktigt...". Jag tror många föreningar och liknande skulle vilja vara mer delaktiga, och inte relatera till sin kommun endast som bidragsmottagare.*

En annan respondent beskriver att deras målgrupp med utrikesfödda personer är en potentiell arbetskraft som borde ha högre status i samhället, inte minst i Norrbotten och Västerbotten där det ständigt pratas om arbetskraftsbrist. Men respondenten menar att dessa människor inte får så många chanser att lära känna nytt folk, vistas på en arbetsplats eller öva svenska i vardagen - och då spelar civilsamhällets aktiviteter en viktig roll.

ANALYS AV CIVILSAMHÄLLETS VILJA OCH FÖRUTSÄTTNINGAR ATT BIDRA TILL SAMHÄLLS- OMVANDLINGEN

I detta avsnitt analyseras civilsamhällets roll i norra Sveriges samhällsomställning, utifrån enkätsvaren och tidigare kunskaper.

SAMHÄLLSOMVANDLINGENS PÅVERKAN PÅ CIVILSAMHÄLLET

Tidigare i denna rapport konstaterades att civilsamhällets organisationer har en lång tradition av att bidra till de samhällsomvandlingar som norra Sverige genomgått sedan industrialiseringen från slutet av 1800-talet och framåt - där olika folkrörelser verkat för god folkhälsa, goda arbetsvillkor, allmän välfärd m.m. Nu när en ny industriell expansion tagit fart i norra Sverige visar enkätsvaren att dagens civilsamhällesorganisationer både påverkas av - och önskar påverka - den samhällsomvandling som följer i nyindustrialiseringens spår. Bland de folkrörelser som växte sig starka under de tidigare samhällsomvandlingarna är det framför allt idrottsrörelsen, och till viss del nykterhetsrörelsen och arbetarrörelsen, som återfinns bland de nutida organisationer som besvarat enkäten. De svarande företrädar allt från idrottsförbund till rättighetsorganisationer, landsbygdsrörelsen, kulturföreningar, hyresgästföreningar, studieförbund, folkhögskola, kyrkan, företags-

främjare m.fl., vilket visar att norra Sveriges civilsamhälle idag är väldigt varierat med ett brett spektrum av olika syften, verksamheter, målgrupper, organiseringsätt, storlek, m.m. Bredden i norra Sveriges civilsamhälle innebär att organisationerna berörs på många olika sätt av samhällsomvandlingen, vilket avspeglas i att merparten av de svarande uppger att deras verksamheter eller målgrupper påverkas av denna. Framför allt förväntas den befolkningsökning som följer i industrisatsningarnas spår leda till ökad efterfrågan på civilsamhällets verksamheter inom idrott, kultur, folkbildning, integration, landsbygdsutveckling, socialt företagande/innovation m.m., enligt de svarande. I ljuset av tidigare kunskaper kan detta sägas beröra civilsamhällets roll som utförare av aktiviteter och tjänster till invånare och andra intressenter.

Samtidigt förväntar sig flera svarande att samhällsomvandlingen även kommer leda till ett ökat behov av civilsamhällets insatser för att överbrygga krockar och spänningar mellan olika intressen och grupper. Det handlar dels om insatser för att skapa en balans mellan industriell och social utveckling, samt mellan en hög omvandlingstakt respektive eftertanke och inkludering. Dels handlar det om insatser för att möta behoven bland barn och unga, utrikesfödda personer, personer med funktionsnedsättning, minoriteter och urfolk, samt landsbygdens befolkning. I relation till tidigare kunskaper kan detta sägas beröra civilsamhällets roll som röstbärare för olika intressegrupper och samhällsintressen.

CIVILSAMHÄLLETS VILJA ATT BIDRA TILL SAMHÄLLSOMVANDLINGEN

Civilsamhällets bredd avspeglas även i att de svarande säger sig kunna - och vilja - bidra på flera olika sätt till samhällsomvandlingen. De anger att deras organisationer och verksamheter kan bidra till allt från en hållbar och demokratisk samhällsomvandling till kompetensförsörjning, attraktiva livsmiljöer, mötesplatser, socialt kapital, integration, kultur, fritid m.m.

CIVILSAMHÄLLETS BIDRAG TILL EN HÅLLBAR OCH DEMOKRATISK SAMHÄLLSOMVANDLING

handlar, enligt enkätsvaren, framför allt om organisationernas strävan efter att säkerställa den sociala hållbarheten, mänskliga rättigheter, delaktighet och dialog, samt utrymme för eftertanke och kritisk reflektion. I ljuset av tidigare kunskaper kan detta sägas beröra civilsamhällets bidrag till att uppnå de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030, som eftersträvar en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar utveckling. Det knyter även an till tidigare kunskaper om vikten av en "social licens" för industriell expansion, där lokalbefolkningens uppfattningar ses som centralt, vilket förutsätter både dialog och samverkan, med kontinuerlig information och återkoppling samt aktiv involvering genom samskapande processer.

CIVILSAMHÄLLETS BIDRAG TILL KOMPETENSFÖRSÖRJNING handlar, enligt de svarande, om organisationernas insatser för utbildning och bildning i takt med samhällsomvandlingen. I detta omfattas dels insatser för att befintliga invånare ska kunna dra nytta av samhällsomvandlingen genom att matcha de framväxande kompetensbehoven. Dels omfattas insatser för att nya invånare lättare ska ta sig i arbetslivet och samhällslivet i norra Sverige - och även vilja stanna och leva sina liv här. Detta är nära kopplat till civilsamhällets bidrag till attraktiva livsmiljöer i norr, som enligt de svarande handlar om organisationernas strävan efter att skapa goda förutsättningar att leva, vistas och verka i både stad och land. I detta omfattas flera olika aspekter av samhällsbyggande och samhällsutveckling, såsom bostäder och bostadsområden, platser för idrott, aktivitet och rörelse, samt en levande landsbygd med god service, arbetstillfällen och kommunikationer. I relation till tidigare kunskaper avspeglar detta betydelsen av både fysisk och social miljö för attraktiva livsmiljöer, samt vikten av att balansera tillväxt av invånare och kapital med välfärd i form av ett gott vardagsliv för både befintliga och potentiella invånare. Det knyter även an till tidigare kunskaper om civilsamhällets roll som innovatör, där de utvecklar nytänkande lösningar på aktuella samhällsutmaningar.

CIVILSAMHÄLLETS BIDRAG TILL MÖTESPLATSER OCH SOCIALT KAPITAL handlar enligt enkätsvaren om organisationernas insatser för att skapa och stärka arenor där nya och befintliga invånare kan mötas, likväl som aktörer från olika samhällssektorer. Ambitionen är att sådana mötesplatser ska möjliggöra såväl ett helhetsgrepp på samhällsomvandlingen som praktisk samverkan i ett visst närområde. Det finns även förhoppningar om att det ska tillvara människor inneboende kraft och vilja att vara en del av samhällsutvecklingen genom att möjliggöra existentiella samtal, bidra till ökat hopp och gemenskap, samt stärka invånarnas entreprenöriella och innovativa förmågor. Detta ligger nära tidigare kunskaper om civilsamhällets roll som gemenskap, där människor kan umgås och skapa samhörighet. Det ligger även nära civilsamhällets bidrag till integration, som flera av de svarande lyfter fram. Det handlar dels om att skapa mötesplatser där nya och etablerade invånare kan träffas och lära känna varandra, dels om att involvera nya målgrupper i civilsamhällets aktiviteter och stötta deras väg till etablering i samhället. I relation till tidigare kunskaper kan detta ses som en kombination av civilsamhällets olika roller som röstbärare, utförare, innovatör och gemenskap. Det kan även ses som ett sätt att främja en jämlik samhällsomvandling, där en mångfald av människor vill och kan leva, verka och vistas i norra Sverige.

CIVILSAMHÄLLETS BIDRAG TILL KULTUR, FRITID OCH HÄLSA handlar enligt de svarande om organisationernas insatser för att säkerställa ett brett utbud av underhållande, meningsfulla och hälsofrämjande fritidsaktiviteter. I detta ingår att skapa och tillgängliggöra såväl idrottsverksamhet som kulturupplevelser för nya och befintliga invånare. Det handlar även om att förebygga och minska alkohol- och narkotikaproblem under den snabba befolkningsökningen. Detta knyter an till tidigare kunskaper om vikten av att säkerställa att samhällsomvandlingen sker på ett socialt hållbart sätt, i relation till de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030. Även här kombineras civilsamhällets olika roller som röstbärare, utförare, innovatör och gemenskap.

CIVILSAMHÄLLETS FÖRUTSÄTTNINGAR ATT BIDRA TILL SAMHÄLLSOMVANDLINGEN

Tidigare i denna rapport beskrevs det att civilsamhällets organisationer bidrog till att lägga grunden för den svenska välfärdsstatens framväxt och sedan dess har fortsatt att utveckla och fylla luckor i välfärden. Där konstaterades även att möjligheterna för dagens civilsamhälle att bidra till samhällsutvecklingen påverkas av de villkor som sätts av stat och kommun, genom regelverk, resurstilldelning, beslutsprocesser m.m. När det gäller den pågående samhällsomvandlingen i norra Sverige uppger de svarande i enkäten att möjligheterna för deras organisationer att bidra påverkas av den fysiska och sociala infrastrukturen, kunskap och attityder, villkor och finansiering, samt samverkan och inkludering.

FOKuset PÅ FYSISK INFRASTRUKTUR i samhällsomvandlingen sägs exempelvis skapa spänningar gentemot civilsamhällets fokus på den sociala infrastrukturen i form av mellanmänniska relationer, barn och ungas perspektiv, social hållbarhet m.m. Här kan paralleller dras till tidigare kunskaper om folkrörelsernas kamp för en god folkhälsa, goda arbetsvillkor, allmän välfärd m.m. när skogsindustrin, gruvnäringen, vattenkraften, försvarsindustrin och järnvägsnätet expanderade under norra Sveriges historiska industrialisering.

BRISTANDE KUNSKAP om civilsamhällets verksamheter överlag - och deras roll i samhällsomvandlingen specifikt - bland representanter från offentlig sektor och näringslivet uppges också begränsa organisationernas möjligheter att bidra. Till detta kommer de svarandes upplevelser av att civilsamhällets bidrag till samhällsutvecklingen och samhällsomvandlingen uppmärksammas och värderas i lägre utsträckning än näringslivets. Detta står i kontrast till tidigare kunskaper om civilsamhällets betydelse för samhällslivet och samhällsutvecklingen, både historiskt och idag. Denna betydelse har dessutom aktualiserats av att allmänhetens tilltro till marknadsekonomi sviktar och välfärden inte längre lyckas leverera vad medborgarna förväntar sig.

DE VILLKOR OCH FINANSIERING som finns för civilsamhällets verksamheter uppfattas också begränsa organisationernas möjligheter att bidra till samhällsomvandlingen i norr, enligt enkätsvaren. Det handlar dels om utmaningar vad gäller långsiktig finansiering, kompetensförsörjning och platser/lokaler för civilsamhällets verksamheter. Dels handlar det om brist på den sorts innovationsstöd och finansieringsmöjligheter som näringslivet sägs ha tillgång till. I ljuset av tidigare kunskaper kan detta sägas handla om en brist på aktiva insatser från det offentligas sida för att skapa lika goda villkor för civilsamhället som för näringslivet, när det gäller anpassade ramverk, regler och resurser.

SAMVERKAN OCH INKLUDERING uppges också påverka organisationernas möjligheter att bidra till samhällsomvandlingen, enligt enkätsvaren. Framför allt efterfrågas mer långsiktig och förutsägbar dialog och samarbete mellan civilsamhälle, offentlig sektor och näringsliv, med utgångspunkt i invånares behov och intressen. Detta upplevs försvåras av samhällsomvandlingens höga tempo och att civilsamhället involveras i alltför låg grad - och i ett alltför sent skede - av planeringsprocesserna. Det sägs även vara beroende av civilsamhällets förmåga att samla sig och påverka gemensamt, t.ex. via paraplyorganisationer likt Samforma. Detta överensstämmer med tidigare kunskaper om behovet av goda och långsiktiga relationer mellan civilsamhället och övriga samhällssektorer, där dialog och långsiktighet är två centrala principer i de överenskommelser som ingåtts för att underlätta det.

I PÅGÅENDE PROCESSER kring norra Sveriges samhällsomvandling uppges knappt hälften av de svarande att deras organisationer är inbjudna att påverka, medan den andra hälften inte säger sig vara det. De främsta faktorerna som möjliggjort sådan involvering är, enligt enkätsvaren, goda relationer, befintliga samverkanstrukturer, andra aktörers förståelse och insikt om organisationens verksamhet och dess värde, samt organisationens egna initiativ. Detta kan förstås i ljuset av tidigare kunskaper om vikten av ett gott samspel mellan civilsamhället och det offentliga, med förutsägbarhet och långsiktighet i organisationernas relationer till kommuner, myndigheter och andra offentliga aktörer. Betydelsen av egna initiativ avspeglar i sin tur tidigare kunskaper om vikten av att säkerställa organisationernas frihet att kunna agera som röstbärare i sin relation till offentliga aktörer och processer.

DE FRÄMSTA FAKTORERNA som försvårat civilsamhällets involvering i samhällsomvandlingen är, enligt enkätsvaren, att processerna går för fort och att det saknas möjlighet att påverka processerna via de mötesplatser som de trots allt bjuds in till. Detta kan förstås i ljuset av tidigare kunskaper om att civilsamhällesorganisationer ofta involveras i ett sent stadium av offentliga beslutsprocesser där det finns mindre möjligheter att påverka. Det avspeglar även tidigare kunskaper om vikten av aktiva insatser från det offentliga sida för att skapa goda villkor för civilsamhället att bidra till samhällsutvecklingen, likt de insatser som görs för näringslivet. En annan försvårande faktor, som anges i enkätsvaren, är att den egna organisationen inte är tillräckligt känd eller ses som tillräckligt viktig för att involveras i pågående processer kring samhällsomvandlingen. Det uppges att den egna organisationen behöver bli bättre på att nå ut med sin verksamhet och sitt värde. I ljuset av tidigare kunskaper kan detta tänkas påverkas av den organisatoriska variationen i norra Sveriges civilsamhälle, där vissa organisationer är stora, välkända och resursstarka medan andra är relativt små, okända och resurssvaga. Här kan civilsamhällets roll som innovatör komma väl till pass, för att bättre nå ut med sina budskap och bidrag till samhällsomvandlingen.

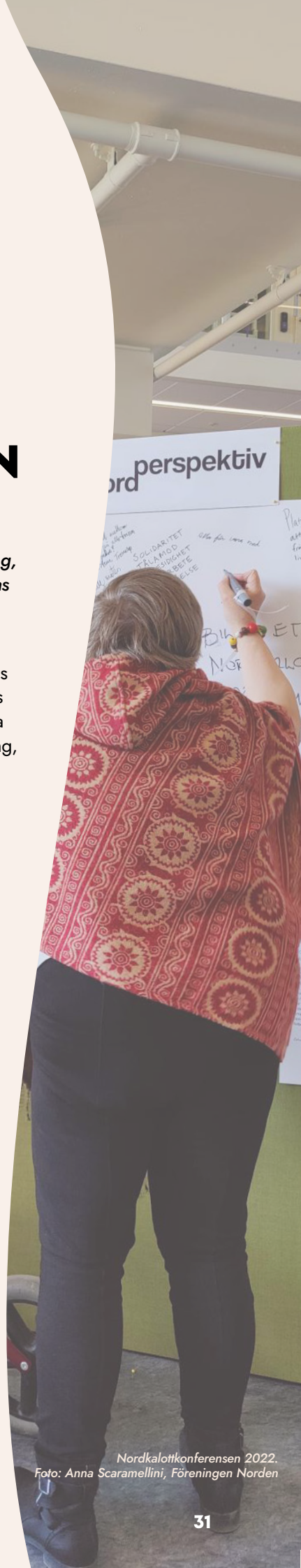

VÄGAR FRAMÅT FÖR CIVILSAMHÄLLET I SAMHÄLLSOMVANDLINGEN

I inledningen av denna rapport beskrevs det att de stora satsningarna på "grön industri" i norra Sverige förväntas leda till en kraftig befolkningsökning, stor efterfrågan på arbetskraft, samt miljardinvesteringar. I detta avsnitt diskuteras några möjliga vägar framåt för civilsamhällets bidrag till samhällsomvandlingen i norr, baserat på rapportens resultat.

Resultaten i denna rapport visar att norra Sveriges civilsamhälle både påverkas av och påverkar den pågående samhällsomvandlingen på flera olika sätt. Dels förväntas den befolkningsökning som följer i industrisatsningarnas spår leda till ökad efterfrågan på civilsamhällets verksamheter inom idrott, kultur, folkbildning, integration, landsbygdsutveckling, socialt företagande/innovation m.m. Dels förväntas samhällsomvandlingen leda till ett ökat behov av civilsamhällets insatser för att överbygga krockar och spänningar mellan olika intressen och grupper.

Samtidigt visar resultaten att civilsamhällets organisationer kan och vill bidra mer till samhällsomvandlingen i norr. De säger sig vilja bidra till allt från en hållbar och demokratisk samhällsomvandling till kompetensförsörjning, attraktiva livsmiljöer, mötesplatser, integration, kultur, fritid, entreprenörskap m.m. För att detta ska vara möjligt visar rapporten på vikten av att både säkerställa goda spelregler och förutsättningar för civilsamhället att bidra utifrån sina varierande syften, verksamheter, målgrupper, organiseringsätt m.m. samtidigt som sektorn själv behöver utveckla och visa sin kapacitet att bidra till samhällsutvecklingen.

Utifrån detta kan följande områden vara möjliga vägar framåt för civilsamhällets bidrag till samhällsomvandlingen i norr:

UPPVÄRDERING AV DEN SOCIALA INFRASTRUKTUREN

För att civilsamhällets organisationer ska kunna bidra till samhällsomvandlingen behöver fokuset breddas från fysisk till social infrastruktur. En möjlig väg framåt är att offentlig sektor och näringsliv uppvärderar civilsamhällets perspektiv och initiativ i samhällslivet och samhällsutvecklingen, inte minst genom att se över fördelningen av resurser, inflytande och uppmärksamhet. För civilsamhällets del är det viktigt att bedriva ett aktivt och långsiktigt arbete för att synliggöra och legitimera sin verksamhet, på strategisk och praktisk nivå. Civilsamhällets organisationer kan själva ta initiativ till att kommunicera sina verksamheter och värden i relation till samhällsomvandlingen och gå samman för att gemensamt driva på frågan om en uppvärdering av den sociala infrastrukturen i samhällsomvandlingen. En annan väg framåt är att aktörer inom alla samhällssektorer utvecklar sina sätt att styra, följa upp och synliggöra sociala effekter av sina insatser i relation till samhällsomvandlingen.

ÖKAD KUNSKAP OM CIVILSAMHÄLLET

För att civilsamhällets organisationer ska kunna bidra till omvandlingen behövs mer kunskap och förståelse om civilsamhällets verksamheter överlag och deras roll i samhällsomvandlingen specifikt. En möjlig väg framåt är kunskapshöjande insatser för politiker och tjänstepersoner i offentlig sektor och nyckelpersoner inom näringslivet. Även inom civilsamhället finns behov av ökad kunskap och medvetenhet om sektorns verksamheter och betydelse i ett större perspektiv. En väg framåt är att inspireras av den nationella utbildningen "Civila samhället i samhället"³³ för kunskapshöjande insatser på lokal och regional nivå.

GODA VILLKOR OCH HÅLLBAR FINANSIERING

För att civilsamhällets organisationer ska kunna bidra till samhällsomvandlingen behöver villkoren för offentliga bidrag och ersättningar ta hänsyn till civilsamhällets roller och förutsättningar. Det är också viktigt att civilsamhället ges förutsättningar att bygga upp eget kapital för att säkerställa organisationernas självständighet och oberoende. En möjlig väg framåt är ökad grundfinansiering till civilsamhällets verksamheter – och särskilt deras roll som röstbärare. En annan väg framåt är ökad organisatorisk kapacitet att hantera en blandning av olika finansieringskällor, mot bakgrund av svårigheter att säkra grundfinansiering och politiska initiativ som riskerar att begränsa civilsamhällets demokratiska utrymme. Det kan exempelvis uppnås genom att organisationer i civilsamhället i högre utsträckning delar på organisatoriska tjänster inom juridik, upphandling, finansiering och administration. Eller genom att samlas i partnerskap och allianser kring gemensamma mål och intressen i civilsamhället.

LÅNGSIKTIG OCH FÖRUTSÄGBAR DIALOG, SAMVERKAN OCH SAMRÅD

För att tillvara ta civilsamhällets potential att bidra i samhällsomvandlingen behövs en mer långsiktig och förutsägbar dialog, samverkan och samråd mellan civilsamhälle, offentlig sektor, näringsliv och akademi. En möjlig väg framåt är att säkerställa att alla samhällssektorer involveras – och ges samma påverkansmöjligheter - i pågående processer kring samhällsomvandlingen, redan i ett tidigt stadium. En annan väg framåt är att organisera långsiktiga samverkansprocesser kring gemensamma mål (så kallade "missions"³⁴) där en bredd av samhällsaktörer tillsammans tar sig an aktuella samhällsutmaningar. En konkret samverkansform som kan användas är idéburet-offentligt partnerskap (IOP), där civilsamhälle och offentliga aktörer ingår ett avtal om att samarbeta kring en viss samhällsutmaning.³⁵ Till hjälp i dialog och samverkan finns bland annat de gemensamma spelregler och principer som fastställts i Norrbottens regionala överenskommelse. Mer stöd finns i "Europeisk kod för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocessen"³⁶, i MUCF:s samverkansmodell för offentliga aktörer och civilsamhället³⁷, samt i SKR:s stöd och nätverk för samverkan med civilsamhället³⁸.

INKLUDERING OCH INITIATIV I CIVILSAMHÄLLET

För att civilsamhället ska kunna bidra till samhällsomvandlingen behöver organisationerna och deras verksamheter själva vara inkluderande, där engagemanget hos både nya och befintliga invånare välkomnas och tillvaratas. Några möjliga vägar framåt är att se över ledarskapet och den interna kulturen, nivån på deltagaravgifter, val av möteslokaler och geografisk lokalisering av verksamheten. En annan väg framåt är att förbättra mångfalden och representationen bland både ideella och anställda, i styrelser och ledningsgrupper på samtliga nivåer. Dessutom kan civilsamhällets organisationer ta initiativ till att samla sig för gemensam påverkan i samhällsomvandlingen. Det är då viktigt att överbygga den stora organisatoriska variationen inom civilsamhället, där vissa organisationer är stora, välkända och röststarka medan andra är mindre och mer okända.

NORRA SVERIGES FRAMTID

Hur kommer framtiden i norra Sverige att se ut om dessa möjliga vägar följs? Om vi blickar hundra år framåt i tiden kommer den samhällsomvandling som nu pågår att vara en i raden av flera industrialiseringsvågor som påverkat människors förutsättningar att leva, verka och vistas i norra Sverige. Frågan är om det Framtidsland som då skapats lever upp till Sverker Sörlins vision om en grön omställning som lyckats med konsten att både producera fossilfritt stål och utvinna råvaror på ett miljömässigt hållbart sätt, å ena sidan, och säkerställa vällävdhet och ett socialt hållbart samhällsbygge, å andra sidan? En näraliggande fråga är om civilsamhället i sin tur lyckats med konsten att fortsätta vara föregångare för det som då utgör välfärdens kärna, med livsmiljöer, arbeten, bostäder, service, fritid, kultur m.m. som möter behoven hos en mångfald av människor - i både stad och land? Och har detta sammantaget lett till att norra Sveriges marker och resurser ägs och brukas på ett demokratiskt och inkluderande sätt? Vi hoppas att denna rapport kan fungera som en upplysande och inspirerande följeslagare längs vägen till detta Framtidsland.

34 <https://www.vinnova.se/m/missions/>

35 <https://socialforum.se/vara-verksamheter/verksamheter-och-projekt/ideburet-offentligt-partnerskap/>

36 <https://www.nodsverige.se/wp-content/uploads/2020/10/europeisk-kod-webb.pdf>

37 <https://www.mucl.se/verktyg/samverkansmodell-offentliga-aktorer-och-civilsamhallet>

38 <https://skr.se/skr/demokratiledningstyrning/medborgardialogsamverkan/samverkancivilsamhallet.373.html>

REFERENSER

- von Essen, J.** (red.) (2021). Det svenska civilsamhället – en introduktion. Stockholm: Idealistas.
- Giva Sverige & PwC** (2022). Staten, kapitalet eller medborgaren - vem finansierar civilsamhället? Stockholm: Giva Sverige & PwC.
- Jakobsson, M. & Segerstedt, E.** (2014). Mot en gruvlig framtid? Malmfältare om stadsomvandlingen i Kiruna och Gällivare. Luleå tekniska universitet.
- Lavin, F.** (2018). Civilsamhället i Västerbotten. Umeå: Region Västerbotten.
- Lindberg, M.** (2022a). Från innovativ till hållbar samverkan i tider av krig och kris – slutrapport i NODs följeforskning 2022. Luleå: Luleå tekniska universitet.
- Lindberg, M.** (2022b). Tillsammans för ett livskraftigt Norrbotten – forskningsanalys av den regionala överenskommelsen mellan civilsamhället och offentliga sektorn. Luleå: Luleå tekniska universitet.
- Lindberg, M.** (2021). Social innovation i civilsamhällets organisationer – kunskapsöversikt och policyrekommendationer. Örebro: Entreprenörskapsforum.
- Lindberg, M. & Rönnbäck, I.** (2017). Norrbottens civilsamhälle i samtiden och framtiden – kartläggning 2017. Luleå: Social Ekonomi Övre Norrland (SEÖN).
- Lindberg, M., Sturk, M., Zeidlitz, J.** (2020). Municipal Social Innovation in a Rural Region. *Scandinavian Journal of Public Administration*, 24(4):51-69.
- Linde, S. & Scaramuzzino, R.** (red.) (2017). Socialt arbete i civilsamhället – aktörer, former och funktioner. Lund: Studentlitteratur.
- Nachemson-Ekwall, S.** (2021). Dags att bry sig – så kan civilsamhället och den idéburna sektorn lyfta Sverige. Stockholm: Ekerlids Förlag.
- Nilsson, K. L., Segerstedt, E., Sjöholm, J., Wikberg Nilsson, Å.** (2022). Attraktiva livsmiljöer i norr. Luleå: Luleå tekniska universitet.
- Nysta** (2021). Förslag för ett förnyat samhällskontrakt. Stockholm: Civos, Famna, Forum, Fremia, Giva Sverige, Ersta Sköndal Bräcke högskola.
- Näringsdepartementet** (2022). Rapport från samordnaren för samhällsomställning vid större företagsetableringar och företagsexpansioner i Norrbotten och Västerbotten. Stockholm: Regeringskansliet.

Poelzer, G., Lindahl, K. B., Segerstedt, E., Abrahamsson, L., Karlsson, M. (2020). Licensing acceptance in a mineral-rich welfare state. *The Extractive Industries and Society*, 7(3):1096-1107.

Proposition 2019/20:188. Sveriges genomförande av Agenda 2030.

Samforma m.fl. (2021). Regional överenskommelse om samverkan mellan Region Norrbotten, Länsstyrelsen Norrbotten och civilsamhället på regional nivå i Norrbotten. Luleå: Samforma, Länsstyrelsen Norrbotten, Region Norrbotten.

Segerstedt, E. & Abrahamsson, L. (2019). Diversity of livelihoods and social sustainability in established mining communities. *The Extractive Industries and Society*, 6(2):610-619.

Segerstedt, E. (2020). Small town, big move - Constructions of place in transiting mining communities. Doktorsavhandling, Luleå tekniska universitet.

SOU 2019:56. Idéburen välfärd - betänkande av Utredningen om Idéburna aktörer i välfärden. Stockholm: Finansdepartementet.

Sörlin, S. (1988). Framtidslandet - Debatten om Norrland och naturresurserna under det industriella genombrottet. Doktorsavhandling: Umeå universitet.

Sörlin, S. (2023). Framtidslandet. Utökad nyutgåva. Umeå: Teg Publishing.